

POLÍVKA ŠAŠEK A KRÁLOVNA

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
ODBOR VÝSTŘÍŽKŮ
Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 8/81 - tel. 29-73-78

VYSTŘÍZEK Z ČASOPISU

Scéna 83 15452
Praha 31. V. 1983

O šašcích

Boleslav Polívka. Stačí vyslovit to jméno a derou se nám na mysl úspěchy tohoto mladého herce, klauna a mima, kterých dosáhl v několika málo posledních letech u nás i v zahraničí. Je to snad registrovaná značka kvality. Po triumfech moderní pantomimy zvaných Am a Ea, Pezza versus Čorba, Pépe nebo Trosečník nastoupil Polívka jako by cestu od zaručených jistot v ohlasu u domácího i zahraničního publika a vydal se na pouť hledání. Nejprve v Poslední leči, nyní v nejnovější inscenaci ŠAŠEK A KRÁLOVNA brněnského Divadla na provázku.

V obou titulech (a Poslední leč byla i zfilmována) Polívka dokazuje, že není jen mimořádně talentovaným mímeklaunem, ale i hercem, což je jeho původní profese, kterou vystudoval. Tentokrát má za partnerku dokonce zahraniční herečku a herecký projev je tak podvázan ještě prolínáním dvou jazyků — češtiny a francouzštiny. Vedle toho, že Polívka nás znejistil odklonem od linie produkce již ustáleného typu mima-moderního klauna, zneklidňuje nás dále i formálním tříděním ustálených kanonizovaných tvarů, protože i ve svých klauniádách koneckonců byl vždy vypravěčem určitého příběhu, fabuloval v jisté posloupnosti, divákovi zpravidla rozumitelné od prvního okamžiku. Nyní v Šaškovi a královně Polívka autor i režisér nepředkládá definitivní tvar, ten již není záměrem. Polívka kontaminuje roviny vyprávění, experimentuje, provokuje, překvapuje. Mísí styly i žánry, pevnější čísla i čiré improvizace, iluzivní i zcizující sekvence a další kontradiktorické prvky. Jsme zaskočení, jsme dezorientováni, ale to je zřejmě smyslem: servírovat otevřený autorský tvar, pohled do vlastní tvůrčí dílny. Nic reprezentativního, ale naopak drásavě a bolavě ukrytého, vzpírajícího se jednoznačným explikacím.

A tak (zatím jen třikrát v Brně) měl náš divák možnost

Boleslav Polívka v netypické roli: šaška tragického údělu, který pod šibalskou maskou prožívá trýzeň údělu služebníka u panovníkových nohou. V roli královny herečka Chantal Poullain. Záběr z nové inscenace Divadla na provázku Šašek a královna. Snímek Josef Kratochvíl

namáhat si mozek nad tímto scénickým hlavolamem, protože z vlastní zkušenosti víme, že právě Polívka nikdy před publikum nepředstupoval, aniž neměl co říci. Naopak: jeho

inscenace — na rozdíl od mnoha v příbuzných žánrech — nesly vždy výrazné myšlenkové poselství. A tak se zahloubáváme do krvavě rudých scénických výtvarně divadelních

obrazů, snažíme se dešifrovat přečetné ataky publika. Pochopit hercův náhlý škleb, když jsme znali dosud jeho dobrácký úsměv, klukovskou bezelstnost. Proč ta šaškovská čapka, proč ty rozervané cáry, proč ten poníženecký vztah k trůnu a královně?

A z grimas, ze slov, z rozporuplného jednání si skládáme obraz. Obraz šaška, nejen rozverného společníka královských dvorů, ale obraz psychologicky hlubší a nadčasovější: duševního skřeta, myšlenkově omezeného, který pošilhává po trůnu, toužil by po něm, ale jeho úděl je jiný a neměnný. A proto je zlý, proto je nechutným chameleonem, podkufujícím podlézavcem, zákeřným a podlým. Má určitou moc: je součástí dvora. Ale zde má svou vymezenou funkci a její hranice jsou nepřekročitelné.

A tu Boleslav Polívka vykresluje mistrovskou studii vlastně tragické postavy, která musí mít veselou masku, protože tak je to dáno, tak to vždy bylo a bude. Pokud budou trůny, pokud budou absolutičtí panovníci, jak jej hraje francouzská herečka Chantal Poullain. „Šašek to nemá lehké,“ cituje autor i interpret Polívka neznámého šaška XVI. století. A za více než dvě hodiny by to publikum mělo pochopit... Vedle Bluffu Borise Hybnera, inscenace zase zdánlivě až příliš uhlazené, a pozoruhodně především obměnami při více než tuctu alternací hlavní postavy, která může měnit smysl příběhu, je nynější Polívkovovo dílo Šašek a královna přesvědčivým důkazem, že brněnská dílna Divadla na provázku je stále rozžhavenou výhni nápadů a myšlenek, že poklid a konvence jsou i po více než patnácti letech existence souboru stále v nedohlednu. A to je jen dobře.

JAN DVOŘÁK

Divadlo na provázku — soubor Státního divadla v Brně, Boleslav Polívka ŠAŠEK A KRÁLOVNA. Spolupráce na scénáři: Chantal Poullain, umělecká spolupráce: Jiří Pecha, dramaturgie: Petr Oslzlý, scéna: Dušan Ždímal, kostýmy: Jana Zbořilová, hudba: Jiří Bulis, výtvarná spolupráce: Tomáš Ruller.

scéna

SCÉNA 83. Ročník 8. Čtrnáctideník Svazu českých dramatických umělců pro otázky divadla, filmu, rozhlasu a televize. Vydává SČDU v nakladatelství Panorama, Hálkova 1, 120 72 Praha 2, poštovní příhrádka 75. Šéfredaktor Otakar Brůna, zástupce šéfredaktora Bohuš Štěpánek, redaktori Jarmila Brožovská, Jan Dvořák a Miloš Petana, grafická úprava Milan Jaroš. Předseda redakční rady Karel Bundálek, redakční rada Miroslav Česal, Antonín Dvořák, Vladimír Gromov, Vlastislav Hnízdo, Jaroslav Homuta, Jiří Hubička, Antonín Kachlík, Jan Kliment, Miloš Kopecký, Jiří Kutina, Jiří Levý, Marie Loucká, Zdeněk Míka, Jiří Němeček, František Skřípek, Evžen Sokolovský, Eva Soukupová, Zdeněk Srna, Miloš Vojta a Osvald Zahradník. Redakce Praha 1, Valdštejnské nám. 3, PSČ 118 00, telefon 513 / linka 617. Rozšiřuje PNS, informace o předplatném podá a objednávky přijímá každá pošta i doručovatel. Objednávky do zahraničí vyřizuje PNS, odd. vývozu tisku, Jindřišská 14, 125 05 Praha 1. Tiskne Severografia, národní podnik, závod 03, Ústí nad Labem - Krásné Březno. Cena jednoho výtisku 1 Kčs. 47 450 ● ČÍSLO PŘEDANÉ DO TISKU 15. KVĚTNA 1983

Šašek a královna (rus)

Polivka

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
odbor výstřižkové služby
Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 29 73 78

VÝSTŘIŽEK Z ČASOPISU

Mladý svět, Praha

75452

19. IV. 1983

ze dne

ŠAŠEK A KRÁLOVNA

Události i zážitkem byla premiéra hry Šašek a královna. Uvedlo ji brněnské Divadlo na provázku. Jejím autorem i režisérem byl herec a mim Boleslav Polivka. Spolu s Chantal Pouillain rozehrál velkou klauniádu plnou slovních hříček, gagů a vtipných nápadů. Vtáhl do hry i diváky a techniky. Pojal představení jako hru na hru. To mu umožnilo spoustu různých pohledů a překvapivých výměn rolí. Představení bylo – vedle dobré zábavy – i zamyšlením nad vztahem šaška a královny a mentalitou ženy vůbec. (SV)

Foto: Vojtěch Písařík

Polívka: Šašek

PRÁŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
účet VYSÍLKA
Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 0/82 - tel. 29 73 78

VÝSTRIŽEK Z ČASOPISU

15452

Film a divadlo

Bratislava

29. 11. 1988

Film

Námet: Boleslav Polívka. **Scenár:** Boleslav Polívka, Věra Chytilová. **Réžia:** Věra Chytilová. **Kamera:** Jan Malíř. **Hudba:** Jiří Bulis. **Hrajú:** Boleslav Polívka, Chantal Poullainová, Jiří Kodet, Vlastimil Brodský, Miroslav Maruška, Lenka Vychodilová, Marta Richterová, Lumír Tuček, Marie Rosůlková, Nina Bártů, Gustav Nezval, Raoul Schránil, Nelly Gajerová, Jiřina Steimarová.

Vo filme Věry Chytilovej došlo k zaujímavému, neobvyklému prepojeniu — štýlovému i tematickému — dvoch vyhranených tvorivých osobností: základným materiálom pre snímku Šašek a kráľovna sa Chytilovej totiž stala už dávno predtým hotová, rovnomená inscenácia Boleslava Polívku v Divadle na provázku.

prostredia...), teda režijne vládnuť s bojovou, hoc i konfliktnou autoritatívnosťou a priamo s posadnutosťou tvorí, tak, že vo filmoch jej osobnosť pripomína a podpisuje každý záber i nepatrný detail. Táto režijná dominancia ešte nemusí prirodzene prekážať pri vzniku čo aj len ad hoc ustanovenej, tvorivo súladnej symbiózy viacerých tvorcov. Účasť Chytilovej na spolupráci s Polívkom je však trochu zložitejšia a rafinovanejšia, než sa na prvý pohľad zdá. Polívkovo autorstvo si režisérka vo svojej koncepcii filmu podmaňuje skoro s úplnou majetníckou istotou: nielenže jeho predstavenie zbavuje scénickej priestorovej komornosti (vo filme to ani inak nejde), keď stredoveký a súčasne nadčasový súboj kráľovnej a jej šaša rozohráva v konkrétnom hradnom areáli a historick-

kých interiéroch. Ale ešte navyše mení hlavnú dejovú fabulu na fantázijné blúznenie chorobnej predstavivosti súčasníka — duchom napoly večne neprítomného rojka, hradného správcu Slacha. Pripojením tejto druhej paralelnej roviny z prítomnosti sa Chytilová osamostatňuje, vyčleňuje si priestor pre vlastné poňatie. To jej umožňuje, aby obe roviny rozvíjala podľa vlastného rytmu, prekvapujúco prelínala, gradovala do nečakaných zvrátov, inokedy skoro zrkadlovite opakovala, aby potom na samom konci svojvoľne obe roviny poprela — azda aj v zbytočnom efekte — a ich dejový obsah relativizovala oznámením, že všetko prebehlo len ako Slachov dvojité sen. Slach sa až v poslednom zábere prebúda a predstavuje ako skutočná osoba. Boleslav Polívka (Šašo, Slach), Chantal Poullainová (Kráľovná, Regina) a tretí protagonist „vzadu“ Jiří Kodet (Kráľ, König) teda dostali o ďalšiu rolu navyše, i keď ide vlastne o zdvojenie postáv vnútorne takmer identických, ktoré odlišuje len doba, kostým, vonkajšie atribúty či rekvizity.

Touto umnou scenáristickou konštrukciou sa režisérka zdantlivo nedopustila žiadnych násilných zásahov do uzavretého inscenačného organizmu pri jeho voperevaní do filmového tvaru; hercov necháva hrať tak, ako boli zvyknutí na javisku, rešpektuje ich výstupy, dialógy, verbálnu ko-

ŠAŠEK

a KRÁLOVNA

Snímky: Milošlav MIRVALD

Film považujem v našom kinematografickom kontexte za dielo dosť výlučné. Výlučnosťou myslím nielen jeho zvláštnosť ako žánrového novotvaru, ale aj určitú exkluzívnosť a preto aj okrajovosť snímky, ktorú i diváci zrejme prijímajú nejednoznačne. Poznamenajme hneď na úvod, že nejde o tradičné sfilmovanie divadelnej hry, ani o autentický filmový záznam predstavenia na javisku. Ostatne od Chytilovej možno len ťažko očakávať, že by niekedy zaujala pietny, pasívne služobný postoj a vlastné režisérske ego zatlačila do ústrania. Hovorí o inšpiratívne plodnom súznení Chytilovej s akýmkoľvek iným umeleckým partnerom by ani neznelo príliš vierohodne. Pretože pre túto režisérku tvorivo pracovať značí zmocňovať sa (či témy, idey, postavy,

miku, gagy. Pripísala len pár vedľajších drobných figúriek. A predsa nenápadne všetko posunula do novej významovej polohy. Triviálne vyjadrené: Polívkovu hru teraz vidíme očami Chytilovej, ktorá ju prepracovala už len osobitým vizuálnym stvárnením, do ktorého súbežne pri nakrúcaní vkladá svoju interpretáciu. Vzniknutý, do seba sice zrastený filmovo-divadelný útvar

Polivka: Šašek

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
oddělení výstředků

Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 6/62 - tel. 29 73 78

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

15452

Film a divadlo

Bratislava

Za úhrn

29. 11. 1988

je však čudne odcudzený, umelý, a nestráva. Príliš poznať, že je výpekulovaný, aj keď bystro a nápadito.

Pozrime sa na film už konkrétne. V expozícii kamera Jana Mališa obrazovo tlmočí nevyhnutnú potrebu Chytilovej zmocniť sa prostredia a týmto až agresívnym prisvojením evokovať aj atmosféru, v ktorej sa o chvíľu začne príbeh. Do hradného nádvorja je kamera takmer vohnaná a potom v rýchlych ťahavých sklzoch akoby ohmatáva drsný povrch starovekých hradieb a múrov. Obrazová malebnosť historického koloritu, farebnosť kostýmov a scénografia hradných siení zvonku majú tým, ako navodzujú dojem obradnej ušľachtilosti dávnych rytierskych románci. Ale aktéri pohybujúci sa v tejto kulise, sú pramálo romantickí a bez zábran pohľadajú spoločenskými zdvorilostnými pravidlami. Prebieha tu neúprosný duel na život a na smrť: spor Moci a Poddanosti, ženská nadvláda sužuje mužov v ich slabostiach a obdivnej pokore, spupná aristokratka odkopáva poslušného plebejca, násilnícka zvoľa sa kruto mstí na bezbrannej dobráckosti, obmenej trpkou sebaíroniou a nútiacej sa do duchaplnnej exhibície „múdreho blázna“, ktorý má sice výsadu vravieť pravdu, ale radšej hneď pre istotu nastavuje chrbát na prípadný trest za prílišnú odvážnosť.

Kráľovná (i jej dvojníčka Regina), v silne expresívnom podaní Chantal Poullainovej, je ďalšou modifikáciou ženských postáv, ktoré prechádzajú filmami Chytilovej ako stelesnené chladnokrvne ctíziadostivé žensktvo s túžbou ovládať a panovať nad mužmi. Tí sa takýchto žien panicky boja, ale súčasne ich neodolateľne priťahujú. Akonáhle však vládkyňa dychtivo zaútočí a chce si poddaného privlastniť aj eroticky

nešťastník v hroznom úfaku uteká, lebo táto násilná ženská priazeň ho celkom zoťročuje a signalizuje mu smrteľné ohrozenie. V hereckom podaní i maskérskej štylizácii je postava kráľovnej skutočne smrtonosná: uhrančivá, výrazne nalíčená tvár na mírvoľne bledom podklade make-upu priam bodá pohľadmi a očami vystreľuje do okolia útočné šípky. V jastrabej pohotovosti sa oči kráľovnej dokážu až hypnoticky uprieť pripomínajúc pohľad šelmy sústredene striehnúcej na obeť. Vedľa takto spodobnenej Moci, nabitej energiou a ukrytej do schránky ženskej fyziognómie, kochajúcej sa zvrhlou rozkošou z utrpenia ponížovanej oživej „hračky“ — šaša (kráľovnin neustále hromžiaci povel „hraj!“), pôsobí Polivkov šašo ako služobník do vyčerpanosti unavený. Bavíť a rozosmievať ho obťažuje, zvierá ho úzkosť a strach zo smrti, ktorej posmešný úškľabok hľadá naňho cez kráľovnine oči. Polivkovu pantomimickú klaunériu sprevádza slovný vtíp, ktorý využíva dvojazyčný dialóg s francúzskou predstaviteľkou, germanizmy zažitých v hovorovej češtine. V slovných hračkách vyhľadáva hlbšie skryté významy (pripomínam vynikajúci výstup Polivku, keď personifikuje trávu pri kosení či scénu vojnovéj bitky, v závere ktorej šašo komentuje vlastné zomieranie). Ako Slach však Polivka doplatil na istú nedotiahnutosť figúry v scenári, Slachovi chýba šašova výraznosť i jeho myšlienková rozmernosť. Ideové i dramatické oslabenie vôbec citíť v celej súčasnej dejovej línii z podhradia, v ktorej chceta Chytilová podať aktualizovaný obraz dnešného vidieka. Zostal však len povrchovo načrtnutý.

Čo dodať na záver? Že nieto pochybnosti o zmysle tohto filmu, zmysle, aký nadohú-

da nielen ako originálna filmografická súčasť v tvorbe Věry Chytilovej, ktorá si aj v spornom filme zostala verná sebe. Šašek a kráľovna je vlastne perfektne (možno niekedy až s nadmernou artistnosťou) realizovaný omyl. Omyl, ktorý osobitnou formou zvečnil jedinečné umenie Boleslava Polivku. A preto mi pridávam ospravedlňujúci prívlastok — záslužný.

STANISLAVA PRÁDNÁ

V ečný motív šaša film Věry Chytilovej a Boleslava Polivku vyviedol z temnej zlomoci stredoveku do tržných mechanizmov súčasnosti. Rovnomenná Polivkova divadelná hra získala nové dimenzie, dokonca i to, čo bolo pôvodne i hračkou a ozdobou, dostalo vyššiu významovú platnosť. Základná koncepcia, umožňujúca akékoľvek interpretácie a filozofické obsahy, však zostala: šašo ako originálny a súčasne vždy mimovofný komentátor, glosátor situácii, ktorý má schopnosť zjavovať a predvádzať niečo podstatné, teda pravdu a morálku.

Film nemá obvyklú epickú stavbu. Je mozaikou podobenstiev, metafor a emócií, rozprestrených predovšetkým na pôdoryse vzťahu francúzskej snúbenice, devizového nímroda Kõniga a kastelána Slacha, pomeru, ktorý je v minulostnej obmene — spomienke reinkarnáciou vzťahu kráľovnej a šaša.

Nebol by to film Chytilovej, keby táto mozaika nemala mimoriadnu expresivnosť a nástojčivosť. Zo všetkých drobných fantázijských hračiek, z paralel stredoveku a súčasného sveta vyčítame posolstvo o ľudskej slobode proti civilizačnej nude.

Yaroslav Králůvny (Brno) -

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
VÝSTŘÍŽKOVÁ SLUŽBA
Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 29 73 78

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

BNP

Práce, Praha

22. IV. 1983

ze dne

1K

Další premiéra Divadla na provázku

Šašek královny

Inscenace brněnského Divadla na provázku bývají vyprodány na týdny předem — a ty z nich, jejichž scénář i centrální, takřka osamocený herecký výkon vytváří Boleslav Polívka, jsou padávanou vzácnou vzhledem k tomu, že s nimi vystupuje bezmála víc v cizině než doma, děle se s národním umělcem L. Fialkou a Borisem Hyhnerem o evropskou slávu české pantomimy.

V té nejnovější, s názvem Šašek královny, zaujme především nevšedně citlivá vynalézavost pohybových etud erotických až značně odvážných: protože takový optický vjem působí vždy odvážněji než jen slovní sdělnost. Ale Polívkův „erotikon“ je jen součástí značně širšího úsilí tohoto vytáhlého, bravurního a přitom v eleganci někdy až křehkého mima; úsilí vtáhnout do pantomimy takovými a podobnými etudami — až v masivně širokého záběru — i člověčinu „nečesanou-nemylou“ — a to zde právě na kontrastním, málo hybném pozadí

dvorské etikety (naznačené především kostýmováním) a většinou jen jako stafáž „užitá“ královny. Úsilí rozvíjet v celá tematická pásma motivy nehladané člověčí intimity na pomězi, ba i v zámezi tzv. vulgárna, je další — myslím dosud nejdál sahající — posun Polívkovy práce na zlidovění klasické pantomimy, ve smyslu, jak o ní psal J. Dvořák ve sborníku České divadlo 4/81. Ale právě originalita scénického uvedení motivů (a pohybových momentů) ve své živoucnosti až živočišných musela být prováděna formou, v níž pohybová verva musí být daleko méně bezprostředně životná, ba musí být místy až bezkrevně brilantní! A to je přičina, proč Polívka chtěl nechtěl musí tentokrát působit „chladněji“ než jindy. Malý paradox! — Ten chlad je výsledkem polaritv mezi bujaře naturálním obsahem — a formou přijatelnou nejen publiku, ale i nejvládnějším dispozicím Polívky jako mima.

Takže naráz i při vědomí všech světových úspěchů herce, jenž se — tak úspěšně — specifikoval, zasteskne se ti po jeho herectví kompletním, mluvném a plnohlasém. Snad jemu se za čas zasteskne také. Vždyť právě nad konkrétními rysy jeho, v některých situacích zdánlivě bezbranného „šáška královny“ si uvědomíš, jaký by to byl kníže Myškin, kdyby si ho někdo vybral pro inscenaci Dostojevského dramatisace Idiota. Nezkusí to někdo z pražských režisérů? Nebo na to bude muset přijít až někdo při zájezdu v divadelní Bariži či divadelní Moskvě?

JIM VESELSKÝ

Polívka: Šašek + k

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
VÝSTŘÍŽKOVÁ SLUŽBA
Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 29-73-78

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Čs. televize, Praha

27. XII. 1985

ze dne

1K

(2)

20.00

41186

ZVEME VÁS DO DIVADLA

ŠAŠEK A KRÁLOVNA

Šaška a královnu Boleslava Polívky z Divadla na provázku, scény Státního divadla v Brně, uvádí Hlavní redakce dramatického vysílání ve volné řadě moderní české pantomimy. I když... je toto představení ještě pantomimou?

Národní umělec Ladislav Fialka před časem řekl, že „Šašek a královna je vynikající činohra“. Ponechme označení žánru stranou. Jisté je, že Boleslav Polívka — autor, režisér, klaun, mim se dokáže s mimořádnou intenzitou vyjadřovat prostředky, které donedávna byly pouze výsadou pantomimy. Nás však především zajímá jeho neopakovatelný herecký typ. Možná vám v této inscenaci v leccems připomene Vlastu Buriana a jeho nespoutané komediální herectví. Jenže každé přirovnání kulhá. V tomto případě mimo jiné i proto, že Polívka je i velkým básníkem jeviště. Na jeho představení se dvě hodi-

Foto Vladislav Vaněk

ny smějete, a přitom odcházíte okouzleni jeho schopnosti básnivého znovuoobjevování už zdánlivě samozřejmých věcí.

Šašek a královna je ovšem první „historickou“ Polívkovou hrou, hrou, která evokuje osud středověkého šáška na královském dvoře. Šašek tu bavi svou královnu — unuděnou i despotickou — a musí vymýšlet stále nové a nové věci, aby odvrátil její hněv z nudy. Šašek a královna je však i hrou o divadle a jeho možnostech a proměnách.

S mimořádnou uměleckou osobností Boleslava Polívky se v cyklu Zveme vás do divadla setkáváme už podruhé. Určitě si ještě vzpomenete na jeho Pépeho — silně protiválečné poselství, poselství o nutnosti lidského porozumění. Na obrazovce bylo uvedeno v době konání pražského Světového shromáždění za mír a život, proti jaderné válce. V době, kdy právě pro delegáty tohoto shromáždění hrál Boleslav Polívka svého Šáška a královnu.

oš

Yáreček a královna / Polívka

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
VÝSTŘÍŽKOVÁ SLUŽBA
Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 29 73 78

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Rovnost, Brno

18. III. 1983

Dva herci a jedno dítě

Ak nejnovější inscenaci Boleslava Polívky Sašek a královna, která měla v Divadle Na provázku nedávno premiéru, účinkují skutečně pouze dva herci a děvčátko v kostýmu loutky. Pak je tu jen pár rekvizit a hraje se na scéně z větší části obklopené diváky. Na tuto scénu vchází Boleslav Polívka, aby od prvních minut jasně určil pravidla pro tento divadelní večer a jaksi zcela lehce a přirozeně od prvních minut diváky pro svá pravidla získá. Umět uchopit obecenstvo hned na začátku, obklopit ho jasně svého humoru a předem velmi příznivě naladit proto, co bude následovat, k tomu je boze sporu třeba dovednosti. Je pravda, že hlediště Divadla Na provázku vychází svým tvůrčím ohotněm vstříc, ale nelze nenaplnit jeho očekávání. Být bez přestávek dvě hodiny na jevišti a po celé ty dvě hodiny zaměstnat divákovu pozornost tak, že se přinejmenším baví, dávat mu po tuto dlouhou dobu takřka nepřetržitě impulsy k smích a náměty k přemýšlení, na to je třeba být tvůrčí osobností. A Boleslav Polívka tu znovu dokazuje, že jí je.

Představením Saška a královny navázal jako autor, režisér i herec v mnohém na své předcházející inscenace — Strášídyška, Am a Ea, Pépe, Pez za versus Čorba, Trosečník a Poslední leč.

Sašek a královna jsou jakýmsi „prapostavami“, které mají možnost desítek přeměn podle složité vnitřní kompozice představení, jsou principem i prostředkem. A jsou především výborně herecky zvládnuty, každá sama o sobě (neboť každá má trochu jinou polohu, jinou úlohu ve hře a jinou ve vztahu k obecenstvu) i ve vzájemné souhře. Chantal Poulainová v roli královny je Boleslavu Polívkově velmi dobrou partnerkou. Základní vztah těchto dvou postav je pak „prakonfliktem“ člověka a moci. Kruté, bezohledné a tupé moci a člověka, které se jí podřizuje a který s ní také zápasí. Sašek-člověk je hrdý i ponížový, statečný i ubozě zbabělý, závistivý něžný, krutý, mazaný i hloupý, a takv moudrý a básník. To všechno se odvíjí v

okouzlující hře — v desítkách peripetii, hříček, anekdot a jevištních etud. A Sašek-autor se strachuje o tohoto Saška-člověka a s ním o všechny Hoi.

Nejí žádným objevem, že Boleslav Polívka pro své tvůrčí záměry směšuje chytře, výrazové prostředky a postupy činohry, klaunády i pantomimy. Dovede rafinovaně využívat všech možností divadla. Se svým vrozeným smyslem pro ochaleni „divadelna“ v každé jevištní situaci, v každé akci i v každé sdělované myšlence, navíc důzasnou imaginační, vytváří podivnanou, která útočí na divákovy smysly, na jeho myšlení i cit, a to všechno především prostřednictvím útoku na bránici, neboť komika je to druhé, pro co má Boleslav Polívka neomylný instinkt. Komedialnost tvoří podstatu jeho divadelního názoru jako autora a režiséra, je také podstatou jeho hereckého naturelu. Umí využít příležitost ke vtipu ze všeho a této schopnosti plně využívá. Prostředky komiky jsou voleny podle navzájem se neustále prostupujících a proměňujících inscenačních vrstev, jsou velmi bohaté a zpravidla také vynalézavé. (Připusťme, že někdy baví Polívka své diváky žertítkem nenovým, nikdy však bez osobitostí.)

Obdivuhodné není jen sama schopnost vzbudit smích, obdivuhodný je smysl tohoto smíchu, který zároveň zmírňuje a zároveň zvýrazňuje závažnost vysmiřvaného. Nemá samozřejmě hluboký myšlenkový obsah každý gag, špílec, či slovní hříčka, jsou však řetězem vedoucím k tomuto obsahu a jsou vždycky naplněny smyslem divadelním. Polívka je přemýšlivý autor, ale jeho tvorbu je zcela vzdálena konstrukce a kalkulace. Jeho velkou předností je přirozenost a spontánnost. Právě proto získá diváka tak lehce pro svoji hru, právě proto vytvoří v prostoru hlediště a jeviště, kde jedno nemůže být bez druhého, ono ovzduší družnosti, vzájemnosti a jasu. (slá)

K. Polívka - Sašek a královna

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
odbor výstřížků
Praha 2 Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 29 73 78

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Lidová demokracie, Praha

23. VIII. 1983

ze dne

Výborná Polívková pantomima

(slá) Diváci v pražském Divadle Na zábradlí zazili vynikající pohostinské vystoupení brněnského Divadla na provázku — přesněji řečeno, uviděli nový pantomimický pořad nazvaný Sašek a královna. Autorem je Boleslav Polívka, jenž zde vytváří postavu šaška a jemuž zde osobitou partnerku v postavě královny představuje Chantal Poulainová. Je to výtečný, výrazově bohatý i myšlenkově závažný pantomimický dialog, místy ozvláštněný českými i francouzskými promluvkami u obou partnerů (i to má svůj sympatický humorový nádech), v němž se sonduje a velice národně předkládá podoba moci i podoba přizpůsobení se tomu, co zde reprezentuje postavení královny. Sašek zde není jen trpěným příjemcem a vykonavatelem příkazů moci, ale člověkem, který je zasazen a deformován touto mocí. Hledá si své vlastní varianty a způsoby. B. Polívka jako autor cítí velice dobře možnosti divadelní výpovědi i v tomto pantomimickém projevu a připravuje si tak široký prostor pro svůj výrazový rejstřík i pro hru své partnerky. Divák si najednou uvědomuje výrazovou bohatost a zároveň i působivou úspornost, která má sílu sdělit pod humorně vymezenými výstupy hlubokou pravdu o lidském životě. O jeho složitosti, kterou v tak výrazně a zároveň dostatečně čitelné zkratce rozehrávají oba protagonisté večera. Na scéně Dušana Ždímalu, v níž dominuje především královské křeslo i kostým, se pantomimické prvky a gagy i herecké a verbální projevy stávají velice nebezpečnými výrazovými prostředky k výpovědi o člověku, o jeho vztahu k druhému a o životě vůbec. Středověký příběh královny a jejího šaška dostává netradiční charakter, nestává se obrazem minulosti, ale působivě evokuje mnohobídnost lidského jednání a konání, které můžeme zažívat i v době současné. Znovu obdivujeme mnohostranost výrazových prostředků B. Polívky, jemuž zde v dobrém slova smyslu sekunduje jeho partnerka, aby i ona vytvářela před divákem předpoklady pro silný divadelní zážitek.

Polívka: Šašek a královna -

Brno

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
odbor výstřižkové služby

Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 29 73 78

VÝSTŘÍZEK Z ČASOPISU

15 452

Svobodné slovo, Praha

2 8. VII. 1983

Polívkův Šašek v kolotoči

ZATÍM POSLEDNÍ autorská inscenace Boleslava Polívky (se kterou již úspěšně hostoval i v Praze) nese titul ŠAŠEK A KRÁLOVNA — v brněnském Divadle na provázku rozvíjí řadu předchozích scénických kreačí tohoto umělce, označovaných ponejvíce jako moderní pantomima. Tato linie má své příznačné rysy nejen v permanentním hledání a třibení nových výrazových prostředků při originálním propojování prvků činohry, pantomimy a klauniády. Její význam tkví zároveň ve vědecky plně angažovaném úsilí podávat takovou uměleckou výpověď, která naprostým prolnutím ideje a tématu obohatí — často s inspiřující provokativností — dialog o našem pohledu na svět.

Šašek a královna jsou — zjednodušeně vzato — o člověku a moci. Polívka tu formou z největší míry a naprosto otevřeně navazuje na inscenaci Poslední leč. Hlavně tím, jak soustavně (ačkoli v tomto případě snad až nadbytečně a s jistou rozvážností) ruší postřednictvím humorizovaných zcižujících efektů eventualitu diváková „prožívání“ příběhu. Dodejme, že příběhu mozaikovitého a náznaky navozujícího paralelnost časových rovin. Zajímavou roli tu plní také význačná kombinace verbálního výraziva češtiny a francouzštiny, přičemž se B. Polívka a jeho partnerka, francouzská herečka Chantal Poullainová, často vyjadřují i v jazyce svého spoluhráče.

Inscenace se skládá do obrazu, který z různých úhlů zachycuje a zkoumá vztah středověké královny a jejího šaška. Ta sondáž je skrytá v pestrém kolotoči původních (anebo v novém kontextu využitých osvědčených) gagů, situačního a slovního humoru, strhujících Polívkových pohybově prostorových klaunerů, přičemž vedle precizně propracovaných čísel tady mají místo také ryzi — i jen sugerované — improvizace apod.

Polívka nestvořil svého Šaška podle už vícekrát viděného typu „moudrého blázná“, který by nějak oponoval královskému majestátu. Spolu s Poullainovou hrají o tom, jak absolutní moc deformuje. Toho, kdo vládne, i toho, kdo je ovládán. Na jevištiátku s nejnmutnějším, výtvarně skvěle pojednaným mobiliářem (scéna Dušan Ždimal), se pohybuje pokřivené

lidství. Šašek je zoufalý patolizal z donucení, mísí se v něm strach, nenávisť a touha kompenzovat si vlastní ponížení na úkor ještě poníženějších. Strnulou maskou Královny občas prorazí výraz normálních, „nevladařských“ citů. Na vteřinu.. Chvilu, kdy se humor nenápadně mění v mrazivě smutný sen o pohřešované lidské důstojnosti a krásě, vyjevují nejvlastnější smysl inscenace. A ten jí řadí ke společensky nejzávažnějším činům Divadla na provázku.

JIM STRNAD